СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 330.101

DOI: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue2-2021-1>

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ

DIRECTIONS OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL EDUCATIONAL PROJECTS

Холявко Н. І.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID ID: 0000-0003-2951-7233

Nataliia Kholiavko

Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University

Метою статті є конкретизація й узагальнена характеристика основних напрямів підвищення ефективності практичної реалізації міжнародних освітніх проектів. Автором аргументовано, що ефективність реалізації міжнародних освітніх проектів перебуває у тісній функціональній залежності від численних факторів, які у статті систематизовано в дві групи: ендогенні та екзогенні. Результативність проекту значною мірою визначається внутрішніми умовами та чинниками діяльності проектною командою, до яких віднесено: організаційні, фінансові, інформаційні, мотиваційні, психологічні, професійні, фактори планування і фактори контролю. До екзогенних чинників, які формують зовнішнє середовище функціонування проектною командою, віднесено: політичні, соціально-економічні, екологічні, форс-мажорні і правові чинники. У висновках запропоновано напрями удосконалення управління міжнародними освітніми проектами на загальнодержавному та мікроекономічному рівнях.
Ключові слова: проект, міжнародний освітній проект, система вищої освіти, заклад вищої освіти, фактор, ефективність.

Целью статьи является конкретизация и обобщенная характеристика основных направлений повышения эффективности практической реализации международных образовательных проектов. Автором аргументировано, что эффективность реализации международных образовательных проектов находится в тесной функциональной зависимости от многочисленных факторов, которые в статье систематизированы в две группы: эндогенные и экзогенные. Результативность проекта в значительной степени определяется внутренними условиями и факторами деятельности проектной команды, к которым отнесены: организационные, финансовые, информационные, мотивационные, психологические, профессиональные, факторы планирования и факторы контроля. К экзогенным факторам, формирующим внешнюю среду функционирования проектной команды, отнесены: политические, социально-экономические, экологические, форс-мажорные и правовые факторы. В выводах предложены направления усовершенствования управления международными образовательными проектами на общегосударственном и микроэкономическом уровнях.
Ключевые слова: проект, международный образовательный проект, система высшего образования, учреждение высшего образования, фактор, эффективность.

The purpose of the article is to specify and generalize the main directions of improving the effectiveness of implementation of international educational projects. The author argues that the effectiveness of international educational projects is closely functional depending on numerous factors, which in the article are systematized into two groups: endogenous and exogenous. Endogenous factors include: organizational (optimal distribution of rights and responsibilities; coordination of interests and goals of participants), financial (financial capabilities of project participants; government support; grant support from international organizations; co-financing for project), informational (openness of the project; availability of free access to necessary information; level of accuracy, completeness and relevance

of information), motivational (use of individual approach to motivation of participants), psychological (probability of conflicts due to cross-cultural differences of participants), professional (level of professional education, experience, skills, and qualifications of participants), planning factors (level of quality, flexibility and consistency of project plans), and control factors (efficiency and optimality of control over project implementation). Exogenous factors are: political (political and economic stability of the project partner countries, compliance of the project with the priorities of innovative development of the participating countries), socio-economic (unemployment, inflation, economic development, living standards of the project partner countries), environmental (influence of project activities on environment), force majeure (probability of unforeseen situations of natural, political or socio-economic nature), and legal (coordination of project measures with current legislation of the participating countries) factors. The conclusions highlight promising directions for improving the management of international educational projects at the national and microeconomic levels. **Key words:** dproject, international educational project, higher education system, higher education institution, factor, efficiency.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За умов сучасної глобалізації та розвитку знаннєвої економіки стрімкими темпами зростають обсяги розробки та практичної реалізації міжнародних освітніх проектів. Проведення проектної діяльності подібного характеру супроводжується виникненням низки бар'єрів і проблем. Розуміння останніх надає можливість своєчасного визначення превентивних дій та опрацювання заходів з мінімізації негативного впливу ризиків на проектні результати. Менеджмент доцільно зорієнтовувати на створення такого середовища, яке б дозволяло спрямовувати зусилля всіх членів команди на підвищення ефективності міжнародних освітніх проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання ефективного управління міжнародним співробітництвом у сфері освіти набувають особливої актуальності в науковій літературі (Каленюк І., Антонюк Л., Федулова Л., Гусев В., Цимбал Л. та ін.). Розробка представлених у статті пропозицій здійснювалась на основі аналізу даних офіційного сайту Державної служби статистики України, даних Євростату, вивчення чинних нормативно-правових актів та використання ресурсів мережі Інтернет.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на виключну актуальність теми даного дослідження, головні напрями підвищення ефективності практичної реалізації міжнародних освітніх проектів, на нашу думку, потребують значно глибшого та ретельнішого вивчення й аналізу. Причому формування переліку таких напрямів має ґрунтуватись на широкому врахуванні дії комплексу чинників екзогенного та ендогенного середовища проекту.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є конкретизація й узагальнена характеристика основних напрямів підвищення ефективності практичної реалізації міжнародних освітніх проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність реалізації міжнародних освітніх про-

ектів знаходиться у тісній функціональній залежності від численних факторів, які умовно можна поділити на дві групи: ендогенні та екзогенні. Результативність проекту значною мірою визначається внутрішніми умовами та чинниками діяльності проектної команди, до яких відносяться: організаційні (оптимальний розподіл відповідальності, прав та обов'язків; узгодження інтересів і цілей учасників), фінансові (об'єднання фінансових можливостей учасників проекту; наявність державної підтримки; грантова підтримка з боку міжнародних організацій; можливість сплати частки співфінансування за проектом), інформаційні (відкритість проекту; наявність вільного доступу до необхідної інформації; рівень точності, повноти і релевантності інформації), мотиваційні (використання індивідуального підходу до мотивації учасників), психологічні (ймовірність виникнення конфліктів через крос-культурні відмінності учасників; тривалість спрацювання учасників проекту), професійні (рівень професійної освіти, досвідченості та кваліфікації учасників), фактори планування (рівень якості, гнучкості та узгодженості планів за проектом) і фактори контролю (оперативність, оптимальність та ретельність контролю за реалізацією проекту).

Важливими, з огляду на кінцеву результативність міжнародного освітнього проекту, виступають екзогенні чинники, які формують зовнішнє середовище функціонування проектної команди: політичні (політико-економічна стабільність країн-партнерів за проектом, відповідність проекту інноваційним пріоритетам розвитку країн-учасниць), соціально-економічні (рівень безробіття, інфляції, рівень економічного розвитку, рівень життя населення країн-партнерів за проектом), екологічні (взаємний вплив проектної діяльності та навколишнього природного середовища), форс-мажорні (ймовірність виникнення непередбачуваних ситуацій природного, техногенного, політичного чи соціально-економічного характеру) і правові (узгодження проектних заходів з чинними законодавствами країн-учасниць) чинники. Врахування екзогенних та ендогенних факторів дозволить підвищити ефективність реалізації міжнародних освітніх проектів як на макро- (на рівні національної економіки), так і на мікрорівні (на рівні проек-

тної діяльності).

Важлива роль у підвищенні ефективності реалізації міжнародних освітніх проектів, на наше переконання, відводиться державі – головним чином, у рамках реалізації державної інноваційної політики [5; 11]. Діяльність подібного роду відповідає такому принципу державної інноваційної політики, як «здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок» [6], що прописаний у чинному Законі України «Про інноваційну діяльність».

Низка проблем реалізації міжнародних освітніх проектів виникає на підґрунті політичної нестабільності й невизначеності. Важливим напрямом підвищення ефективності реалізації міжнародних освітніх проектів є узгодження інтересів країн-учасників проектної діяльності щодо пріоритетів розвитку у сферах міжнародної та інноваційної діяльності [1; 10]. Налагодження ефективного співробітництва між країнами-учасниками проектної діяльності забезпечує створення умов для подальшого розвитку спільної діяльності інноваційного характеру без виникнення політичних бар'єрів її практичної реалізації. Разом з тим, таке співробітництво сприяє і налагодженню зовнішніх відносин між країнами в цілому.

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності реалізації міжнародних освітніх проектів є реалізація заходів із забезпечення досягнення високої фінансової ефективності проектної діяльності [3]. Варто зазначити, значна частка проблем впровадження міжнародних освітніх проектів на практиці прямо чи опосередковано відбивається на величині витрат за проектом у цілому. На нашу думку, в аналізованому контексті необхідно акцентувати увагу на наступному:

- підвищення фінансової ефективності міжнародних освітніх проектів вимагає залучення до процесу розробки проекту висококваліфікованої досвідченої проектної команди, члени якої не допустять появи у планах проекту дублювання робіт, необґрунтованих операцій, реалізації яких проект не потребує, але їх впровадження тягне за собою збільшення витратної частини бюджету;

- ефективно, з фінансової точки зору, впровадження проекту однозначно передбачає формування бюджету за проектом виключно фахівцями з профільною освітою, які мають значний досвід роботи за фахом;

- вагомим напрямом підвищення фінансової ефективності міжнародного освітнього проекту є виділення у його бюджеті певної частки коштів, що становила б своєрідний резервний фонд, фінансові ресурси якого призначені для покриття витрат, спричинених виникненням непередбачених, форс-мажорних обставин;

- підвищення фінансової ефективності проектної діяльності вимагає здійснення ретельного контролю за цільовим використанням фінансових ресурсів протягом усіх фаз та етапів життєвого проекту;

- важливим напрямом досягнення фінансової ефективності міжнародного освітнього проекту вважаємо обов'язкову розробку прогнозів розвитку фінансової та банківської систем у всіх країнах, що залучені до проектної діяльності, та неодмінне врахування цих прогнозів у ході розробки бюджетів за проектом;

- принциповим у досліджуваному контексті є врахування у ході бюджетування специфічних особливостей, властивих фінансовій діяльності у рамках тих країн, що є учасниками міжнародного освітнього проекту, й особливо – держави його практичної реалізації;

- дотримання законодавства у сфері фінансової і банківської діяльності, чинного на момент розробки та реалізації міжнародного освітнього проекту в країнах-партнерах є невід'ємною умовою його імплементації [7-8].

Нагальною потребою при підвищенні ефективності управління міжнародними освітніми проектами вважаємо повне усунення ймовірності нецільового використання коштів за проектом. За умови якісно розробленого кваліфікованими досвідченими фахівцями бюджету у ході практичної реалізації міжнародного освітнього проекту це дозволить досягнути високої фінансової ефективності його впровадження.

Ефективне управління міжнародним освітнім проектом вимагає від проектного менеджера належного мотивування членів команди [2; 9]. Причому про мотивуванні персоналу варто дотримуватись індивідуального підходу. Менеджер проекту має стежити за узгодженням інтересів учасників проекту, їх цілей і єдиного бачення проекту та його очікуваних результатів. Таким чином, акцент слід зробити на ролі людського фактора, оскільки саме на членів команди міжнародного освітнього проекту покладається здійснення планової, організаційної, мотиваційної та контрольної діяльності. Рівень і якість освіти, знань, досвіду, умінь, навичок та здібностей членів проектної команди й учасників проекту безпосередньо впливає на ефективність реалізації проекту.

Вирішення кадрового питання в управлінні міжнародними освітніми проектами передбачає впровадження наступних заходів: розробка і впровадження нових освітніх програм підготовки майбутніх працівників сфери інноваційної діяльності з регулярним оновленням навчальних планів відповідно до вимог сучасності; підвищення якісного рівня підготовки майбутніх працівників сфери інноваційної діяльності у галузі інформаційно-комунікативних технологій [4]; стимулювання мо-

лоді до активного залучення до науково-дослідної діяльності; розширення можливостей проходження студентами практики на підприємствах, що займаються інноваційною діяльністю; своєчасне внесення поправок і змін до існуючих програм підготовки проектних менеджерів у сфері інноваційної діяльності і т.п.

Висновки з цього дослідження. Проведене дослідження та вивчення досвіду в управлінні міжнародними освітніми проектами дозволили сформулювати наступні перспективні напрями вдосконалення їх менеджменту на загальнодержавному рівні: активна державна підтримка та стимулювання національних суб'єктів до участі у міжнародних програмах; відстоювання національних інтересів і цілей при реалізації проектної діяльності; пріоритетність впровадження інноваційних науково-технічних розробок; системне вза-

ємоузгодження проектів різного рівня і програм; створення комплексної інформаційної системи міжнародних освітніх проектів. До найбільш важливих напрямів підвищення ефективності впровадження міжнародних освітніх проектів на мікрорівні відносяться: популяризація та розширення доступу стейкхолдерів до інформації про проміжні і досягнуті результати проектів; узгодження інтересів учасників проектів; надання консультаційних та експертних послуг; удосконалення системи морального заохочення найбільш активних членів проектних команд тощо.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні нових чинників, які впливають на параметри ефективності реалізації міжнародних освітніх проектів, поява яких спричинена пандемією коронавірусної інфекції COVID-19.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутко М.П., Попело О.В. (2014) *Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору: монографія*. Ніжин, Аспект-Поліграф, 372 с.
2. Грей К.Ф., Ларсон Э.У. (2003) *Управление проектами: Практич. пособие*. Пер. с англ. М.: Дело и Сервис, 527 с.
3. Дубина М.В. *Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри: теорія, методологія, практика: монографія*. Чернівці: ЧНТУ, 2018. 668 с.
4. Єрмошенко М.М. Проблеми державного регулювання інноваційного розвитку підприємств і шляхи їх розв'язання. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №3 (105). С. 45-54.
5. Жаворонок А., Марич А. Теоретичні основи розвитку інноваційного підприємництва у національній економіці. *Економічний дискурс*. 2020. Вип.4. С. 104-110. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-4-11>
6. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 4.07.2002. *Нормативні акти з фінансів, податків, страхування та бухгалтерського обліку*. 2008. № 19 (116). С. 5-20.
7. Каленюк І.С., Холявко Н.І. (2009) Сутність і показники ефективності проекту. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. №3 (4). С. 4-13.
8. Каленюк І.С., Холявко Н.І. (2010) Особливості управління на різних фазах життєвого циклу проекту. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. №41. С. 36-42.
9. Мазур І.І., Шапиро В.Д., Ольдерогге Н.Г. *Управление проектами: Учеб. пособие для вузов*. М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2001. 574 с.
10. Попело О.В. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект і сучасні тенденції розвитку в Україні. *Економіка і регіон*. 2015. № 2. С. 66-78.
11. Kholiavko, N., Djakona, A., Dubyna, M., Zhavoronok, A., & Lavrov, R. The higher education adaptability to the digital economy. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*, 2020. № 4(386), Pp. 294-306. <https://doi.org/10.32014/2020.2518-1467.130>

REFERENCES:

1. Butko, M.P., Popelo, O.V. (2014) *Intelektualnyi kapital yak chynnyk modernizatsii rehionalnoho ekonomichnoho prostoru [Intellectual capital as a factor in the modernization of the regional economic space]*. Nizhyn, Aspekt-Polihrif, 372. (in Ukrainian).
2. Hrei, K.F., Larson, E.U. (2003). *Upravlenye proektamy: Praktych. Posobyie [Project management]*. Moscow: Delo y Servys. 527. (in Russian).
3. Dubyna, M.V. (2018) *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi formuvannia instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka [The mechanism of financial services market development based on the formation of the institution of trust: theory, methodology, practice]*. Chernihiv: ChNTU, 668. (in Ukrainian).
4. Iermoshenko, M.M. (2010). Problemy derzhavnogo rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv i shliakhy yikh rozv'iazannia [Problems of state regulation of innovative development of enterprises and ways of their solution]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of economy*. 3 (105). 45-54. (in Ukrainian).
5. Zhavoronok, A., Marych, A. (2020) Teoretychni osnovy rozvytku innovatsiinoho pidpriemnytstva u natsionalnii ekonomitsi [Theoretical bases of development of innovative business in national economy] *Ekonomichnyi dyskurs – Economic discourse*. Vyp. 4. 104-110. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-4-11> (in Ukrainian).
6. Pro innovatsiinu diialnist. Zakon Ukrainy № 40-IV vid 4.07.2002 [On Innovation. Law of Ukraine]. (2008). *Normatyvni akty z finansiv, podatkov, strakhuvannia ta bukhhalterskoho obliku – Regulations on finance, taxes, insurance and accounting*. № 19 (116). 5-20. (in Ukrainian).

7. Kaleniuk, I.S., Kholiavko, N.I. (2009). Sutnist i pokaznyky efektyvnosti proektu [The essence and indicators of project effectiveness]. *Naukovyi visnyk ChDIEU – Scientific Bulletin of ChDIEU*. (4). 4-13. (in Ukrainian).
8. Kaleniuk, I.S., Kholiavko, N.I. (2010). Osoblyvosti upravlinnia na riznykh fazakh zhyttievoho tsyklu proektu [Peculiarities of management at different phases of the project life cycle]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Chernihiv State Technological University. Economic Sciences Series*. 41. 36-42. (in Ukrainian).
9. Mazur, Y.Y., Shapyro, V.D., Olderohe, N.H. (2001). *Upravlenye proektami [Project Management]*. Moscow: ZAO «Yzdatelstvo «Ekonomika», 574. (in Russian).
10. Popelo, O.V. (2015). Intelektualnyi kapital: teoretychnyi aspekt i suchasni tendentsii rozvytku v Ukraini [Intellectual capital: theoretical aspect and current trends in Ukraine]. *Ekonomika i rehion – Economy and region*. 2. 66–78. (in Ukrainian).
11. Kholiavko, N., Djakona, A., Dubyna, M., Zhavoronok, A., & Lavrov, R. (2020). The higher education adaptability to the digital economy. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*, 4(386), 294-306. <https://doi.org/10.32014/2020.2518-1467.130>